

KARAMANOĞULLARININ KÖKENİ MESELESİ

Yahya BAŞKAN*

Özet

Tarihte bir çok devlet ve beyliğin kökeni tartışmaları ilim alemini meşgul etmiştir. Karamanoğullarının kökeni meselesi de bu tartışmalı konulardan birisi olmuştur. Onların hangi Oğuz boyundan geldiği ile ilgili olarak farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu noktada Karamanoğullarının Avşar mı yoksa Salur mu olduğu tarihi kaynaklara dayanarak ileri sürülmüştür. Bu makalede kullanılan yeni bir kaynağa dayanarak Karamanlıların Bayındır boyundan geldiği görüşü de dile getirilmiştir. Fakat bütün bu görüşlere rağmen kaynakların tenkitli kullanımı neticesinde Karamanoğullarının mevcut kaynaklar çerçevesinde herhangi bir Oğuz boyuna dayandırılmayacağı bu çalışmada özellikle vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Karamanoğulları, Oğuzlar, Avşar, Salur, Bayındır, İbn Bibi, Yazıcızade.*

Abstract

The Question relating to the Origin of Karamanids

Debates on the origins of many states and principalities have occupied the academic world in the courses of history. One of these problematic subjects is the case of the origins of Karamanids. There have been different opinions on which Oğuz tribe they descended from. At this point, claims have been made in the light of historical sources that Karamanids have descended from Avsar or Salur. In line with a new source, this article claims that Karamanids descended from the Bayındır tribe. However, it is also emphasized in this work that, despite the differing views, a careful approach to the existing historical sources will reveal the fact that the origins of Karamanids cannot be any of the Oğuz tribes.

Key words: *Karamanids, Oğuz, Avsar, Salur, Bayındır, İbn Bibi, Yazıcızade.*

Çağrı Bey'in 1016 yılındaki keşif harekâtıyla başlayan ve Malazgirt zaferiyle devam eden Selçukluların Anadolu fütuhâtı, pek çok Oğuz boyunun Anadolu'ya akmasına ve bu coğrafyanın bir Türk yurdu haline gelmesine sebep olmuştur. Öyle ki, daha XII. yüzyılda Batılılar Anadolu'ya "Turcia" adını vermeye başladılar. Selçuklu fütuhâtıyla birlikte Anadolu'ya gelen ilk Oğuz boylarından biri de Karaman Türkmenleriydi. Türkiye Selçukluları, Anadolu'ya

* Yrd. Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Malatya, ybaskan@hotmail.com

gelen Karamanlıları, Anadolu'nun muhtelif bölgelerine, özellikle de Taş ili (İç-el) havalisine yerleştirdiler. Taş-ili olarak tabir edilen bu coğrafya ve havalisi Ermenek, Mut, Silifke, Gülnar, Anamur gibi Türkiye Selçuklularının askerî bakımdan uc bölgelerini oluşturan önemli mevkiilerdi.¹

Yerleştirdikleri bölge merkezli geniş bir coğrafyada mühim rol oynayan Karamanoğulları ile alakalı bugüne kadar birçok araştırma yapılmış ve yapılan çalışmalar çeşitli tartışmalara yol açmıştır. Bu tartışmalar başında hiç şüphesiz onların hangi oğuz boyundan geldiği yer almıştır. Tartışmalar çerçevesinde Karamanlıların Anadolu'ya nereden geldikleri sorusu da sorulmuş ve cevap aranmaya çalışılmıştır. Bu meselede bir kısım kaynaklar elimizde bulunmakta olup bunlar sorulan suallere cevap vermekte fakat bu cevaplar bazen meseleyi daha da karmaşık hale getirmekten ileri gitmemektedir. Ancak bu cümleden olarak şunu da hemen ifade etmemiz gerekmektedir ki beylikler tarihi hususiyetle de Osmanlı tarihi için hep yakınılan şey ilk dönemlere ait kaynakların kıtlığıdır. Karamanoğulları Beyliği tarihi için bu durum biraz farklı gözükmektedir. Farklılık Karamanoğulları hakkında bilgi veren kaynakların azda olsa mevcudiyetidir. Bu mevcudiyet Karamanoğulları için bir imkan gibi gözükse de verilen bilgilerin sıhhati ve muhtevası ortaya nerdeyse bir çözümsüzlük çıkarmaktadır.

Makalemizde Karamanoğullarının kökeniyle ilgili olarak inceleme ve kaynak eserlerde verilen bilgileri nakledip, bunlardan kesin hükümler çıkartmaktan ziyade bir yorum denemesinde bulunmaya çalışacağız. Ayrıca makalemizde şimdiye kadar yapılmış olan araştırmalarla verilmiş olan bilgileri bir araya getirip harmanlayarak tespit edebildiğimiz birkaç ana kaynaktan geçen malumatı da verilmiş olan bilgilerle mukayese etmeye gayret edeceğiz.

Karamanoğulları hakkında ülkemizde ilk araştırma yapan isimler Fuat Köprülü, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Şehabeddin Tekindağ ve Faruk Sümer'dir. Köprülü ve Uzunçarşılı Oğuzlar, Anadolu ve Türkiye Tarihine aid yazmış oldukları makale ve kitaplarda Karamanoğulları ile ilgili bilgiler vermişlerdir. Köprülü'nün talebeleri arasında yer alan Şehabeddin Tekindağ ise doktorası Karamanoğulları üzerine olup müteakiben yayımlanmış olduğu makale ve çalışmalarla beylik tarihi üzerine yeni bakış açıları getirmiştir. Faruk Sümer'de Oğuzlarla ilgili kaleme almış olduğu hacimli eseri ve daha sonra İslam Ansiklopedine yazmış olduğu Karamanoğulları maddesiyle sahaya katkıda bulunmuştur.

Anadolu sahasında kurulmuş her Türk beyliği, hanedanı ve devleti hakkında ilk gündeme gelen meselelerden birisi de onların kökeni konusudur.

¹ Tekindağ 1964, 81.

Tarihi kaynaklarda da durum farklı değildir. Fakat tarihi kaynaklar, tarafı buldukları beylik yahut devleti meşrulaştırmak, rakip siyasi teşekkülü ise küçük düşürerek karalamak gayretine girişmişlerdir. Karamanoğulları ile ilgili de bu durum geçerli olmuştur.

Karamanoğullarının menşei ile alakalı olarak yapılmış olan akademik çalışmalarda ileri sürülen ve ortaya konulan görüşleri sırası ile ele almaya çalışacağız. Bu hususta ilk araştırma yapanlardan olan Fuad Köprülü muhtelif çalışmalarında Karamanoğullarının, Oğuzların, Üçok kolunun, Salur boyundan geldiğini ifade etmiştir.²

Köprülü'nün talebesi olup ve Karamanoğulları hakkında ilk ciddi çalışmayı yapanlar arasında yer alan Şehabeddin Tekindağ, doktora teziyle başlamış olduğu akademik incelemelerine daha sonra Karamanoğulları hakkında yayımlanmış olduğu makaleleriyle devam ettirmiştir. Çalışmalarında Karamanoğullarının kökeni ile ilgili farklı görüşler ileri sürmüştür. Doktora tezinde Karamanoğullarının köken itibarıyla Salur boyundan olduğunu söylemiş,³ fakat daha sonra İslam Ansiklopedisi'nde yazmış olduğu "Karamanlılar" maddesinde Karamanoğullarının Avşar boyundan olduğunu yazmıştır.⁴ Tekindağ'ın tezinde Salur iddiasını temellendirirken kullanmış olduğu kaynakları Yazıcızâde Ali'nin *Tevârih-i Âl-i Selçuku*, Alishan ve Cl. Cahen vasıtasıyla kullanmış olduğu bir Ermeni kaynağıdır. Sonradan kaleme almış olduğu İslam Ansiklopedisindeki Karamanlılar maddesinde fikrini değiştirmiş ve Karamanlıların Avşar boyundan olduğunu söylemiş bunu gerekçelendirirken müracaat ettiği kaynaklar yine Yazıcızâde Ali'nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk'u* ve Alishan vasıtasıyla naklettiği bir Ermeni kaynağıdır.⁵

Anadolu Beylikleri tarihine ait araştırmaları bulunan İsmail Hakkı Uzunçarşılı da Tekindağ'ın İslam Ansiklopedisi'ndeki Karamanlılar maddesine atıfta bulunarak Karamanoğullarının Oğuzların Afşar boyundan geldiğini belirtmiştir.⁶

Oğuzlar üzerine araştırma ve incelemeleri bulunan Faruk Sümer'de yazmış olduğu Oğuzlar adlı kitabında ve İslam Ansiklopedisi'nde kaleme almış olduğu Karamanoğulları maddesinde Yazıcızâde Ali'ye atıfta bulunarak Karamanoğullarının Avşarlardan geldiğini kaydetmiştir.⁷

² Köprülü 1925, 192-197; Köprülü 1928, 15 vd.

³ Tekindağ 1947, 96.

⁴ Tekindağ 1955, 316.

⁵ Tekindağ'ı bu görüş farklılığına iten sebep doktora tez jürisinde yer alan hocası Köprülü'nün fikir ve görüşleri etkili olmuş olmalıdır.

⁶ Uzunçarşılı 1988, 1.

⁷ Sümer 1980, 160; Sümer 2001, 316.

Karamanoğulları ile alakalı husûsi herhangi bir çalışması bulunmayan Z. Velidi Togan Reşidüddin Oğuznâmesi kitabında Karamanlıların Avsarlardan olup Tuğrul Bey’le Anadolu’ya gelip Rum’da kaldıklarını ifade etmiştir.⁸

Son yıllarda yukarıda zikretmiş olduğumuz araştırmaların dışında Karamanoğullarının kökeni ile ilgili yeni çalışmalar da yapılmıştır. Sara Nur Yıldız, Anadolu’da Moğol yönetimi ile alakalı yapmış olduğu doktora tezinde “*Karamanlıların Orjini*” (*The origins of the Karamanids*) başlığı altında ana kaynaklara dayanarak tarihi ve siyasi coğrafya ile alakalı tahliller yapmıştır.⁹ Bir diğer çalışmada Ramazan Boyacıoğlu tarafından kaleme alınan “*Karamanoğullarının Kökeni*” isimli çalışmasıdır. Makalede Karamanlıların menşei ele alınmakla birlikte ana kaynakların kullanımında ciddi sıkıntılar bulunmaktadır.¹⁰

Yukarıda naklettiğimiz Karamanoğullarının boy kökeni hakkında görüş ve kanaat bildiren ilim adamlarının araştırmalarında kullanmış oldukları tarihi kaynak atıflarını ele alıp aynı zamanda dönemin bazı kayıtlarına göz atmak suretiyle konunun aydınlatılması amaçlanmaktadır.

Karamanoğulları hakkında bilgi veren ilk müellif Moğol dönemi Türkiye Selçukluları tarihçisi İbn Bîbî’dir. Eserinde Karamanoğulları hakkında şunları kaydetmiştir:

*“Karamanoğullarının babası hayatının ilk yıllarında Kamareddin vilayeti adıyla meşhur olan ermen nahiyelerinde yaşayan bir Türkmen kömürcü idi. Her zaman ora dağlarından Larende’ye kömür çeker çokluk çoluk çocuğunun rızkını o işle sağlardı. Baycu Noyan’ın Ruma ikinci gelişi sırasında çıkan karışıklıklar sırasında (1256) fitne ve fesatlara uyup fırsatı ganimet bilerek aynı milletten olan insanlardan bir topluluk meydana getirdi. Yol kesip haramilik yapmaya başladı.”*¹¹

İbn Bîbî’nin Karamanoğulları hakkında olumsuz ifadeler kullanmasının sebebi döneme hâkim olan yoğun Moğol baskısıdır. Bu noktada Karamanlıların Moğollarla münasebetlerinde Konya’yı rahatsız etmeleri İbn Bîbî’yi ve dönemin diğer müelliflerini Türkmenler hakkında olumsuz görüşler bildirmeye itmiştir.¹² İbn Bîbî de zikredilen Karamanlıların yaşamış oldukları Kamereddin Vilâyeti diğer tarihi kaynaklarda da geçmektedir. Selçuklular tarafından fethedilen İsauriya Bölgesine tayin olunan Kamerüddin Lâla’nın adı daha sonra

⁸ Togan 1982, 77.

⁹ Yıldız 2006, 388-414.

¹⁰ Boyacıoğlu 1999, 40-45.

¹¹ İbn Bîbî, 202.

¹² Türkmenler hakkındaki olumsuz görüşler için bakınız. Kazvîni, 114; Sümer 1973, 46-47.

bu coğrafyaya isim olmuştur.¹³

Karamanoğullarının menşe'i ile alakalı bilgi veren ikinci önemli kaynağımız Yazıcızâde Âli'nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk* isimli eseridir. Yazıcızâde, İbn Bîbî'nin eserini tercüme etmiş bu esnada bazı olaylara da dönemin ruhuna uygun olarak ilavelerde bulunmuştur. İbn Bîbî'de bulunan kayıtları:

“(Karamanlılar) Ermenek dağlarından Türk dişürüb indiler. Geleni gideni incidürler ve yol basarlarıdı. Rükneddin Kılıç Arslan Rum memâlikine tamam mutasarruf oldu Karamanı âmâl ve hob vadeler birle kendü katına okudu” şeklinde aktardıktan sonra devamla Karamanlıların Avşar aslından geldiğini şu cümlelerle anlatır *“Avşar Han aslıdansın sana Oğuz töresinde ulu beglük degüresin, benimsin. Bir asıl ve günüz. Sen dadağ illerde yaraşmışsın diyüb istimâlet itdi ve katına getürdi ve ana beğlik ve mansıb ve ulu tumarlar virdi”*.¹⁴

Karamanoğullarının Avşarlardan geldiğini ifade eden bütün çalışmaların en önemli kaynağı Yazıcızâde'de geçen bu cümlelerdir. Yazıcızâde'nin dışında önceki dönem veya aynı dönem kaynaklarının hiç birisinde Avşar bilgisi mevcut değildir. Hemen belirtmek gerekir ki Yazıcızâde Karamanoğullarının kökenini belirtecek kadar yakın dönem kaynağı değildir. Eseri adı üzerinde İbn Bîbî'nin *Selçuklu Tarihi*'nin tercümesidir. İbn Bîbî'de bulunmayan Avşarlık nisbeti tercümede niye verilmiştir? Bunun kesin bir cevabını vermek mümkün gözükmemektedir. Bu doğru bile olsa şu husus muhakkak göz önünde tutulmalıdır.

Yazıcızâde'nin eserini te'lif ettiği dönem yani II. Murad devri Osmanlı hanedanı ile alakalı kroniklerin kaleme alınmaya başlandığı devirdir. Bu dönem müelliflerinin birçoğu eserlerinde Osmanlı hanedanına meşru'iyet kazandırmak için muhtelif sebep ve deliller ileri sürmüşlerdir. Osmanlıların Oğuzların Kayı boyundan geldiğinin kaynaklarda ilk zikredilmeye başlanıldığı dönemle Yazıcızâde'nin eserini yazdığı zamanın çakışması ise tesadüfi değildir. Ayrıca Yazıcızâde eserinde Oğuzlara ait bir liste vererek mevcut geleneği yansıtmaktadır.¹⁵

Karamanoğullarının Oğuzların Avşar boyundan geldiğini ifade ederken işaret edilen en mühim kaynaklardan bir tanesi de dönemim anonim Ermenice

¹³ Tekindağ 1949-1950, 29-30; İçel Sancağı'nda Hoca Yunus yürüklerinin 16. yy. ikinci yarısının yaz aylarında Kamereddin'e çıkmalarıyla ilgili olarak bkz. Çelik 1994, 194.

¹⁴ Yazıcızâde Ali, 824.

¹⁵ Bu konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. Emecen 2003, 151-160.

kroniğidir. Tekindağ'ın Ermeni coğrafyacı Alishan ve Cl. Cahen'den menkûlen vermiş olduğu malumata göre Venedikteki Mekhitaristlerin manastırında bulunduğu tahmin olunan kaynağın 1300 senesine doğru yazıldığı anlaşılmaktadır. Eserde 1254 yılında Gorigos'un Afşar ulusundan İslam Bey isminde bir Türkmen'in yağmasına maruz kaldığı anlatılmaktadır.¹⁶ Anonim Ermeni kaynağını eserlerinde kullanarak bize ulaşmasını sağlayan isimler Ermeni coğrafyacı Alishan ve Cl. Cahen'dir.¹⁷ Alishan eserinde Kilikya bölgesini anlatırken Karamanlıların ilgi alanlarını oluşturup sürekli akın yapmış oldukları Gorigos'u zikrettikten sonra Cracca'yı anlatırken "...1254 par İslam – beg turcoman de la tribu des Afchars" diyerek İslam Bey isimli bir Avşar Beyi'nden bahsetmiş devamında 1258'de Sarum (Saroum) adlı bir Türkmen Beyinin de Cracca'ya tekrar saldırdığını anlatmıştır.¹⁸

Ermeni kroniğinden haberdar olmamızı sağlayan Alishan, eserinde Larend'e'yi anlatmış olduğu bölümde Karamanoğulları Tarihi'ni özetlemiştir. Hammer'den alıntılar yaparak anlatmış olduğu Karamanoğulları hakkında onların İsmaililiği ve köken itibariyle Ermeniliğinden de bahsetmiş fakat yukarıdaki bilgilerin hiç birisini yani Afşar ismini bu bölümde kullanmamıştır.¹⁹ Aşağıda Osmanlı kroniklerine atfen belirteceğimiz Çukurova bölgesinde yaşayan Türkmen boylarından bir tanesi de bu Afşar boyuna mensup beylerinden bir tanesi olabilir mi? Ermeni kaynağının vermiş bu malumattan hareketle Karamanoğullarının boy itibariyle Avşarlardan geldiğini söyleyebilir miyiz? Bu noktada şunu da belirtmek gerekir ki kronikte zikredilen bey isimlerini maalesef diğer tarihi kayıtlardan teyid edememekteyiz. Döneme ait Ermeni kaynaklarında da ilgili bölgeye akın veya başka şekilde Türkmen faaliyetleriyle alakalı maalesef bilgi bulunmamaktadır.²⁰ Bu noktada Anonim kaynağı makalesinde kullanan Cl. Cahen diğer bir eserinde konuyla ilgili olarak şunları söylemektedir "*zikrolunan tarihlerde Karamanoğullarının başında Karaman Bey bulunmaktadır. Ermeni kaynağında adı geçen Türkmen beyleriyle Karaman'ın bir ilişkisi olup olmadığı bilinmemektedir... Aksarâyî, İbn Bîbî ve Ermeni vekâyinâmesinin verdikleri bilgileri birbirleriyle bağdaştırmaya imkan*

¹⁶ Tekindağ 1955, 316-317.

¹⁷ Cahen 1939, 131-137.

¹⁸ Alishan 1899, 377.

¹⁹ Alishan 1899, 344-346.

²⁰ Simpad Vekayinamesi'nden Karamanoğullarının doğmuş olduğu coğrafya ve Türkmenler ile alakalı bilgilerin değerlendirilmesi için bkz. Yıldız 2006, 411-414; Yıldız, eserinde vekayinâmenin Dedeyan neşrini kullanmıştır. Ancak aynı bilgiler, Simpad Vekayinamesi'nin Andreasyan tarafından yapılan Türkçe tercümesinde bulunmamaktadır. Bkz. Başkumandan Simpad Vekayinamesi (951-1334), (trc. Hrant Andreasyan, TTK. basılmamış nüsha).

yoktur.”²¹

Karamanoğulları tarihi açısından en önemli kaynaklardan birisi hiç şüphesiz Şikârî Tarihi'dir. Eser birçok bakımdan tartışmalı olsa da vermiş olduğu bilgiler ve tarihi hatıraları aksettirmesi bakımından orjinalliğini muhafaza etmektedir. Şikârî eserinde Karamanlıların geliş güzergâhlarını aktardıktan sonra onların Oğuzlarla irtibatlarını belirterek farklı boyların isimlerini anar. Şikârî Karamanlılar hakkında şu malûmatı verir:

“..Kalhanoğulları'ndan Şirvan Han neslinden Oğuz tâifesi Oğuz beglerinden Sa'âdeddin derler bir beg var idi. Şirvan vilâyetinden gelüb çıkmış idi. Çok kabile idi...”. Şikârî devamla Karamanoğullarının ilk dönemleriyle alakalı hiçbir kaynakta bulunmayan bey isimleri zikreder. “Beglerine Sa'âdeddin karındaşına İmâdeddin derler bir bahâdır yiğit idi. Oğlu var idi Nüreddin derler idi.... Sa'âdeddin vefât idüb Nüreddin beg eylediler.”²²

Dikkat edilirse Şikârî yukarıdaki paragrafta ve eserinin ilerleyen sayfalarında muhtelif vesilelerle Karamanoğulları beylerinin münâsebette olduğu Oğuz boyları ve aşiretlerinin isimlerini kaydetmiş olması Karamanoğulları Tarihi bakımından önemli bir noktadır. Bu isimler şunlardır. “Turğud, Bayburt, Kayı, Kosun ve Varsak”²³ Şikârî'de geçen bu boy isimleri Osmanlı kroniklerinin bazısında da Karamanoğullarıyla ilişkiler vesilesiyle kaydedilmiştir.²⁴ Şikârîde geçen Karamanoğullarının Azerbaycan'ın Şirvan bölgesinden gelmeleriyle ilgili kaydı teyid eden bazı tarihi kaynaklar bulunmaktadır.²⁵

²¹ Cahen 1979, 274-275; 1483 tarihli Karaman Vilâyeti Vakıf Defteri'nde bulunan vakıf kaydındaki bir bilgi Karamanoğulları Avşar ilişkisi açısından değerlendirmeye açık gözükmektedir. Lârende vakıfları arasında zikredilen “*vakf-ı zaviye-i Nure Sufi cedd-i evlâd-ı Karaman der karye-i Afşarviran*” cümlesi Karamanoğullarının başındaki ilk şahsiyet olarak bildiğimiz Nûre Sofu'nun zâviyesine ait vakfın Afşarviran isimli köyde bulunması ilginç bir bilgi olarak karşımızda durmaktadır. Tabii ki bu zâviyeye ait vakfın orada olması Karamanlıların Avşarlardan geldiğini göstermek için yeterli bir delil değildir. Çünkü bu zâviyeye ait başka yerlerde de vakıflar bulunmaktadır. Bkz. Erdoğan 2003, 122.

²² Şikârî, 103,104.

²³ Şikârî, 103-108.

²⁴ Neşri'de Turğud-oğlu, Varsak isimleri zikredilmiştir. Bkz. Neşri, 783, 789; Aşıkpaşazade'de Varsak ismi geçmektedir. Aşıkpaşaoğlu, 218, 250; Oruç Beğ'de Çukurova'ya gelen Bozok ve Üçoklu Oğuz boylarıyla ilgili kıymetli bilgiler bulunmakta olup Karamanoğullarıyla münasebetlerde Şikârî'de geçen Varsak, Turgut ve Koson aşiretlerinin de ismi de geçmektedir. Bkz. Oruç Beğ Tarihi, 4-6, 134, 143.

²⁵ Z. V. Togan'ın Nâsireddin Margugâni'nin Meşâyih-i Türk'üne dayanarak Azerbaycan Şirvan taraflarında yaşayan Karamanlıların Ahmed Yesevî'nin oğlunu öldürmeleri ve daha sonrada

Karamanoğullarının menşe'i ile alakalı ele alacağımız geç dönemde yazılmış olan diğer bir eserde Evhadü'd'din Kirmânî'nin Menâkıbına sonradan yapılan ilavedir. Bu menâkıb ilavesinde Karamanlıların ilk dönemleri hakkında bazı malumat bulunmaktadır. Manzum olarak verilen bilgiler şunlardır:

*“Salkık kim Nûreddin dinirdi-Türkmenler anı başbuğ tanırdı
Severdi şeyh İlyas anı –Halifem deyüb virirdi dumanı
Nureddin dediler hem adına –Koşardı hergün şeyhin yadına
Buna bazı sözde Ermen dediler- Bazılar sahih diyüb Türkmen
didiler
Türkmen sözü galib gerekdir-Akınlarda inmiş dernekdir
Düşüb Tarsus dağına gizlendi-ermen Beğine tabi olub sözlendi
İşte bundan kendüye ermen dinildi- Bu şübhe adına böyle konuldu”
Odun keser tahta yapar işlerdi-Ermenle gizli baş virub kışlardı
Hem odunla Larende'ye gelirdi- gizli gizli birçok işler alırdı...”²⁶*

H.1161(1748) ve 1205(1790) yıllarında istinsah edilen menâkıb Osmanlı kroniklerinin tipik Karamanoğulları hakkındaki uslublarını yansıtmaktadır. Oduncu tabirini kullanarak Karamanoğullarını tahfif etmesi ise İbn Bîbî tesiriyle Yazıcızâde'den alıntı olmalıdır.²⁷ Ermeni-Nûre Sofu münasebetlerinin belirtilmiş olması ise Alâeddin Keykûbat döneminde Tarsus Çayı hududlarına yerleştirilen Türkmenlerin Ermenilerle olan münasebetlerin tarihi kayıtlardaki hatıralarını alarak Karamanoğullarını tezyif etmek maksadıyla kullanılmış olmalıdır.²⁸

Karamanoğullarının menşe'i ile alakalı iki Memluklu kaynağında da malumat bulunmaktadır. Her iki kaynak kökenle alakalı bilgi vermekle beraber çağdaş rivâyet değillerdir. Fakat bu bilgiler Anadolu sahasında kaleme alınan eserlerde zikredilenlerden farklılık arz etmektedir.

şeyhin bedduasına maruz kalıp Anadolu'ya geldiklerine dair vermiş olduğu malumat oldukça ilginç ve kıymetli gözükmektedir. Togan 1981, 320, 485.; Şirvan bölgesindeki Karamanlılar ile alakalı sonraki dönem kayıtları için bkz. Mirhond, 212, 656, 811.; Hasan Rumlu, 66.

²⁶ “Karamannameli Aşık el Eflak Seyyid İlyas Kirmani”, (nşr. M. Koman), Sa:64-65, Konya 1944, 58-59; Geç dönem (II. Bayezid devri) bir Osmanlı kroniği kaydı için bkz. Cenabi, nr. 3101-3102, vr. 157; Geç dönem kroniklerinden devletler tarihi olması ve ilgili rivayetlerin yansımaları için bkz. Razizade Münib, Nu. 13418, vr. 51b.

²⁷ Menâkıb ilavesinde zikredilen Nûre Sofu Babâî münasebeti ise çağdaş rivayetlerin hiç birisinde bulunmamaktadır. Geç dönem Osmanlı kroniklerinde ise bu tarzda bol miktarda bilgi bulunmaktadır. Bu husus hak bilgi için bkz. Ocak 1996, 129, 164-166

²⁸ Karamanoğullarının Ermeni tekfurları ile olan münasebetleri için bkz. El Ömeri, 28 vd; Kalkaşandi, 17-18.

İbn Tagrıberdi, eserinde Karamanoğullarını köken itibarıyla farklı bir Oğuz boyuna bağlayarak onlar hakkında şu ifadeleri kullanır. “*Bu Karamanlılar meliklerin büyüklerindedir cedleri Alâeddin Selçûkî’ye kadar gider. Bu Karamanlıların zürriyetleri Bayındırlardandır. Cengiz Han’ın büyük Türk emirlerindedir.*”²⁹ Tagrıberdi burada iki farklı mühim bilgi verir. Birincisi Karamanlıları Bayındırlara bağlar, ikincisi de onları Cengiz Han’la irtibatlandırıp onun Türk emirlerinden yapar. Cengiz Han’ın emirlerinden yapılmaları Karamanlıların Türkistan taraflarıyla irtibatlarına diğer bir örnektir. 1483 tarihli Karaman Vilâyeti Vakıf Defteri’nde Bayındır boyuna ait köyler bulunsa da Avşar, Salur gibi boy isimleri de aynı defterde bol miktarda mevcuttur. Dolayısıyla Tagrıberdi’nin vermiş olduğu bilgiyi teyid edebileceğimiz başkada elimizde kaynak bulunmamaktadır.³⁰

Bir diğer Memlûk müellifi olan Kalkaşandî, Subhu’l Â’sâ adlı eserinde Karamanoğullarını anlatırken, onların “*ehl-i beyt*”ten olduğunu ve bu memleketleri onlardan tevarüs ettiklerini zikretmektedir.³¹ Müellifin “*ehl-i beyt*” tâbiriyle neyi kast ettiği de açık değildir. Kalkaşandî eserinde Karamanlıların ehl-i beyt’ten oldukları bilgisini Ömeri’nin Mesalikine atfederek vermektedir. Ancak Mesalikde Karamanlılarla ilgili olarak böyle bir bilgi bulunmamaktadır.

Karamanoğullarının hüküm sürmüş oldukları coğrafyada yaşamış olan aşiret ve boyların incelemesinden de onları bir kökenle, bir boy veya aşiretle irtibatlandırmak zor gözükmektedir. 15. ve 16. yy. ait vakıf ve tahrir defterlerindeki kayıtların incelenmesi neticesinde Karaman coğrafyasında tek bir boy veya aşiretin belli bir mekân veya bölgede temerküz etmediğini görülmektedir. Bu da Türkmenlerin askeri endişelerle Türkiye Selçukluları döneminde başlayan iskânında belli bir siyasetin takip edildiğini göstermektedir. Türkmenler Türkiye Selçukluları tarafından hudutlara yerleştirilirken devletle Türkmenlerin arasındaki emniyet mesafesinin de gözetildiği ilgili kayıtlardan anlaşılmaktadır. Ancak Karamanoğullarının tarihini anlatan bir eser olan Şikârî ve yukarıda isimlerini zikretmiş olduğumuz Osmanlı kroniklerinden Oruç Bey, Neşrî ve Aşıkpaşazâde de kayıtlı olan aşiret, boy ve cemaat isimleri arşiv vesikalarıyla karşılaştırıldığında birçok ismin aynılığı ortaya çıkmaktadır. Bununla beraber çok farklı Oğuz boy ve aşiretine ait isimler de kayıtlarda bulunmaktadır. Tahrir yazıcılarının kayıt esnasında halkın hangi

²⁹ Tagrıberdi, 300.

³⁰ Der karye-i bayındır , (Evkâf-ı Beyşehir), Karye-i Bayındır, (*Evkâf-ı Akşehir*). Bkz. Erdoğan 2003, 122, 131.

³¹ Kalkaşandi, 346.

boya mensup olduğu konusuna azami dikkat gösterdikleri³² bilindiğinden mukayeseli bir çalışma bazı bilgilerin teyidini sağlayacaktır.

Sonuç olarak, Anadolu'da kurulmuş olan her Türk beyliği ve devleti hakkında köken konusu her zaman mevzu bahis edilmiştir. Tarihî kaynaklar da bu konudan uzak durmamış, her beyliği bir boya intisap ettirerek, meşruiyet zemini yaratmaya çalışmıştır. Aynı zamanda tarihî kaynaklar tarafı buldukları beylik yahut devleti meşrulaştırırken rakip siyasî teşekkülleri ise tahkir ve tezyif gayretine girişmişlerdir. Gerek Osmanlı, gerekse Memluklu tarihleri Karamanoğulları ile ilgili bilgi verirken onları köken olarak Oğuzların “Salur”, “Avşar” ve “Bayındır” boyları ile irtibatlandırmaktadır. Ancak bu kaynaklar geç dönem kaynakları olup bilginin sıhhati bakımından zayıf gözükmektedir.

³² Karye-i Afşar tâbi-i Ilgun, Vakf-ı Zâviye-i Afşar der karye-i Afşar tâbi-i Dağ Belviran, Karye-i Örenlü Salur tâbi-i Konya, Karye-i Mescidlü Salur tâbi-i sahrayı Konya, An karye-i Kayıüyüğü, Mezra'a-yı Kayı, Karye-i Kınık. Bkz. M. Akif Erdoğan, a.g.m., s. 115, 117, 122, 135, 148; Turgud Kazası, Varsakan Cemaati, Kayı Cemaati, Bayburd bkz. Hüseyinlioğlu 2008, 40, 45, 47, 58, 59, 107; Karye-i Bucak Avşar, Karye-i Salur bkz. Akgül 1989, 123, 193; Yıva köyü, Salur Köyü , Kosuncuk mezreasi , Saluri mezreasi bkz. Çelik 1990, 57, 59, 62, 63; Yıvalı, İğdirli Cemaati, Oğuzhanlı Cemaati, İshaklı Cemaati, Hoca Yunuslu Cemaati, Beydili Cemaati bkz. Çelik 1990, 184-187.

BİBLİYOGRAFYA

- Akgül 1989 Mehtap Akgül, *16. Yüzyıl Arşiv Kayıtlarına Göre Alâiyye'nin Sosyal ve Ekonomik Hayatı ile Nüfus ve İdari Taksimatı*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (basılmamış doktora tezi), İstanbul.
- Alishan 1899 P. Leonce M. Alishan, *Sissouan Ou L'armeno- Cılıcie*, Venise.
- Aşıkpaşaoğlu Aşıkpaşaoğlu, *Tevârih-i Âl-i Osman*, (nşr. N. Atsız), Türkiye Yayınevi, İstanbul 1972.
- Boyacıoğlu 1999 Ramazan Boyacıoğlu, "Karamanoğullarının Kökeni", *Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, III/1, Sivas.
- Cahen 1939 Claude Cahen, "Quelques textes negliges concernant les Tourcomans de Rum au Moment de l'invasion Mongole", *Byzantion*, XIV-1.
- Cahen 1979 Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, trc. Yıldız Moran, E-Yayıncıları, İstanbul.
- Cenabi Cenabi, *Aylem'üz-Zahir*, Nur-i Osmaniye Ktp., A. Y., nr. 3101-3102, vr. 157
- Çelik 1990 Şenol Çelik, *Ereğli Kazâsı (1500-1520)*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (basılmamış yüksek lisans tezi), İstanbul.
- Çelik 1994 Şenol Çelik, *Osmanlı Taşra Teşkilâtında İçel Sancağı (1500-1584)*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (basılmamış doktora tezi), İstanbul.
- El Ömeri El Ömeri, *Mesâlikü'l Ebsâr fi Memâlik-i Emsâr*, (nşr. F. Taeschner), Leipzig 1929.
- Emecen 2003 Feridun Emecen, "Eski Bir İmajın Yeniden Keşfi: İlk Osmanlı Kroniklerinde Oğuz Geleneği ve Orta Asya Bilgisi", *İlk Osmanlılar*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Erdoğan 2003 M. Akif Erdoğan, "Murad Çelebi Defteri 1483 Yılında Karaman Vilayeti'nde Vakıflar II", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XVIII-3, İzmir.
- Hasan Rumlu Hasan Rumlu, *Ahsen'üt Tevârih*, I, (nşr. C. N. Seddon), Baruda 1931.
- Hüseyinklioğlu 2008 Ayşegül Hüseyinklioğlu, *Karaman Beylerbeyliği'nde*

- Konar-Göçer Nüfus (1500- 1522)*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (basılmamış doktora tezi), Elazığ.
- İbn Bîbî İbn Bibi, *El Evâmîru'l Alâiyye Fi'l Umûri'l Alâiyye*, Kültür Bakanlığı Yayınları, (nşr. M.Öztürk), Ankara 1996.
- Kalkaşandi Kalkaşandi, *Subhu'l Â'sa*, VIII, Kahire 1915.
- Kazvinî Hamdullah Kazvinî, *Nüzhetü'l Kulûb*, (nşr. Strange), London 1915.
- Kirmanî "Karamannameli Aşık el Eflak Seyyid İlyas Kirmanî", (nşr. M. Koman), *Konya Mecmuası*, Sa: 64-65, Konya 1944.
- Köprülü 1925 Fuad Köprülü, "*Oğuz Etnolojisine Dair Notlar*", *Türkiyat Mecmuası*, I.
- Köprülü 1928 Fuad Köprülü, "*Anadolu Beylikleri Tarihine Aid Notlar*", *Türkiyat Mecmuası*, II.
- Mirhond Mirhond, *Ravzatu's Safâ*, V-VI, Bombay 1266.
- Munib Razizade Münib, *Fihrist-i Düvel*, Koyunoğlu ktp. T.Y., Nu. 13418, vr. 51b.
- Neşri Mehmed Neşri, *Kitab-ı Cihannüma*, II, (nşr. F. R. Unat-M. A. Köymen), TTK Yayınları, Ankara 1995.
- Ocak 1996 A. Yaşar Ocak, *Babailer İsyanı*, Dergah Yayınları, İstanbul.
- Oruç Beğ Oruç Beğ, *Oruç Beğ Tarihi*, (nşr. N. Öztürk), Çamlıca Yayınları, İstanbul 2008.
- Simpad Başkumandan Simpad Vekayinamesi (951-1334), (trc. Hrant Andreasyan), (TTK. basılmamış nüsha).
- Sümer 1973 Faruk Sümer, "Mevlana ve Oğullarının Türkmen Beyleriyle Münasebetleri", *Uluslararası Mevlana Semineri Bildiriler*, 15-17 Aralık, Ankara.
- Sümer 1980 Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler)*, Ankara.
- Sümer 2001 Faruk Sümer, "Karamanoğulları", *D.İ.A.*, XXIV, İstanbul.
- Şikârî Şikârî, *Karamannâme*, (nşr. M. Sözen-N. Sakaoglu), Karaman Valiliği Yayınları, İstanbul 2005.

Karamanoğullarının Kökeni Meselesi

- Tağriberdî Yusuf b. Tağriberdî, *En Nücûmu'z Zâhire fî Mülûk-ı Mısr ve'l Kâhire*, XVI, (nşr. M. Hüseyin Şemseddin), Dâru'l Kütübü'l Milliye, Beyrut- Lübnan 1314.
- Tekindağ 1947 Şehabeddin Tekindağ, *XIII-XV Asır Cenubi Anadolu Tarihine Ait Bir Tetkik*, (basılmamış doktora tezi), İstanbul.
- Tekindağ 1949-1950 Şehabeddin Tekindağ, "Alâeddin Keykûbat ve Halefleri Zamanında Selçuklu Küçük Ermenistan Hududları", *Tarih Dergisi*, II/1-2.
- Tekindağ 1955 Şehabeddin Tekindağ, "Karamanlılar", *İA*, VI, İstanbul.
- Tekindağ 1964 Şehabeddin Tekindağ, "*Şemsüddin Mehmed Bey Devrinde Karamanlılar*", *Tarih Dergisi*, XIV/19.
- Togan 1981 Z. V. Togan, *Umûmî Türk Tarihine Giriş*, Enderun Kitabevi, İstanbul,
- Togan 1982 Z. Velidi Togan, *Reşidüddin Oğuznamesi*, (nşr. Tuncer Baykara), Enderun Kitabevi, İstanbul.
- Uzunçarşılı 1988 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, TTK. Basımevi, Ankara.
- Yazıcızâde Yazıcızâde Ali, *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, (nşr. A. Bakır), Çamlıca Yayınları, İstanbul 2009.
- Yıldız 2006 Sara Nur Yıldız, *Mongol Rule in Thirteenth Century Seljuk Anatolia: The Politics Of Conquest And History Writing, 1243-1282*, Volume I, Chacago University, (basılmamış doktora tezi).

Yahya Başkan